

## Bosontwikkelingszones Groningen

**De Martinitoren niet meer kunnen zien: tien jaar geleden het grote schrikbeeld van landbouw- en milieuorganisaties in Groningen. Europese fondsen zouden boeren verleiden tot versnipperde aanleg van populieren-akkertjes in het wijde Groningse landschap: de landbouwstructuur kapot, zonder meerwaarde voor de gemeenschap. Via de ruimtelijke ordening bond men de strijd aan tegen tijdelijk bos. Daarbij vond men de provincie aan zijn zijde. Niet dat alle bos fout was: als het maar blijvend was, multifunctioneel, in grotere complexen, op de goede plaats. Vorig jaar sloot provincie, rijk en FACE een samenwerkings-overeenkomst. Ze spraken af gezamenlijk te zorgen voor concentratie van particuliere bosaanleg in daarvoor bestemde zones.**

### Bosarm?

Groningen is hard op weg het imago van bosarme provincie van zich af te schudden. Met name in Oost-Groningen komt er veel bos bij. Vanaf de zeventiger jaren zijn er al honderden hectaren blijvend bos aangelegd in de Herinrichting Oost-Groningen en Gronings-Drentse Veenkoloniën. Regelmatig zijn als alternatief voor de verslechterende situatie in de landbouw ambitieuze bebossingsplannen gelanceerd. Voor de uitvoering ontbraken echter het maatschappelijk draagvlak en de instrumenten. Tien jaar geleden veranderde dat. Eerst kwam er een EZ-premie

van f 3.000 voor snelgroeiend bos, als vergoeding voor de periode zonder opbrengsten. Voor landbouwbedrijven zette dit nog geen zoden aan de dijk. Maar dat veranderde in 1988. De set-aside regeling introduceerde een aanzienlijke inkomenscompensatie voor het braakleggen en bebossen van bouwland. Dat bleek met name interessant voor noodlijdende akkerbouwbedrijven in Noord-Nederland. In Groningen en Drenthe werd 1.100 ha set-aside bos aangelegd. Doordat meestal ook de EZ-premie werd aangevraagd, was vrijwel alle set-aside bos tijdelijk.

### Bos in zicht

De tijdelijke bossen waren, anders dan de blijvende bossen in de herinrichting, geen resultaat van maatschappelijke belangenafweging. Het idee dat overal bosjes zouden ontstaan, ook in van oudsher vrijwel boomloze gebieden, riep weerstand op. De landbouworganisaties vreesden voor onkruid, schaduwwerking, planologische schaduwwerking, werkloosheid en afbrokkeling van de landbouwstructuur. De milieubeweging plaatste tijdelijk bos in het zelfde rijtje als de smeerpip en olieboringen op het wad. Voor de provincie Groningen, met name voor de betrokken gedeputeerde, dhr. Beukema, was de wildgroei in tijdelijk bos een gruwel. De set-aside regeling bood echter geen mogelijkheid om regulerend op te treden. Dat kon wel via de ruimtelijke ordening. De provinciale nota "Bos in zicht" uit 1988 gaf op kaart aan waar aanleg van tijdelijk bos aanvaardbaar was, waar uitgesloten, en waar nader af te wegen. Dit gaf een aanzienlijk inperkings voor tijdelijk bos.

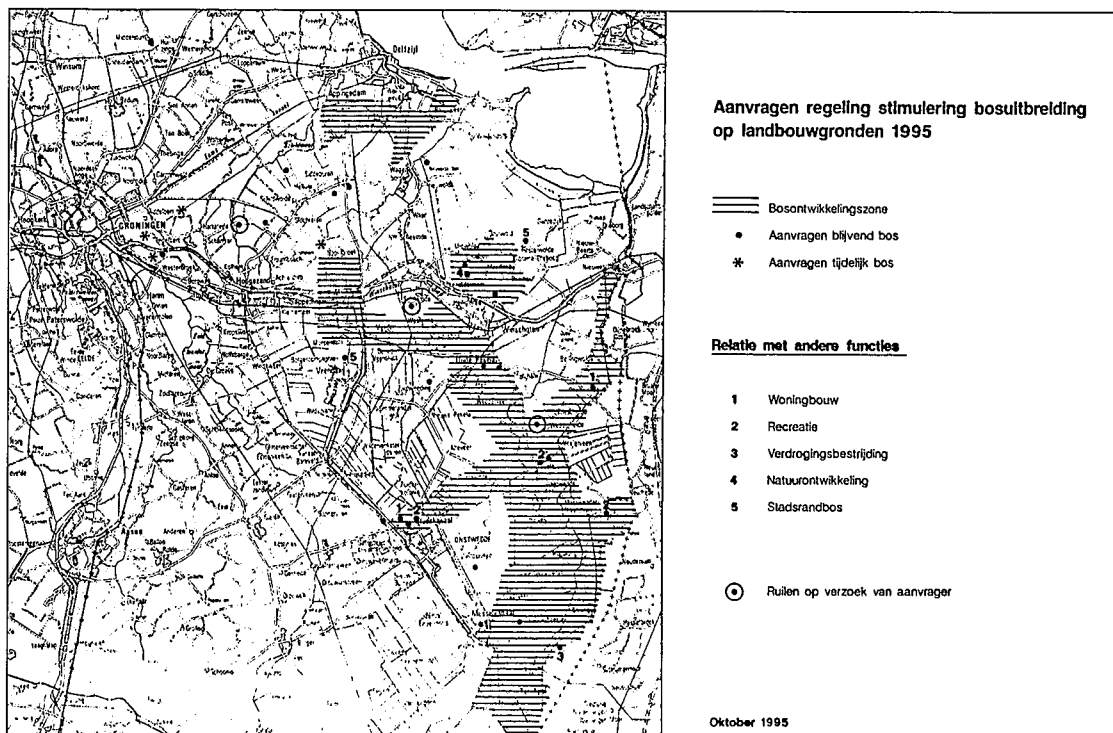
### Blijvend bos

De bezwaren van de provincie waren overigens niet gericht tegen alle bosaanleg, integendeel: grote blijvende multifunctionele boscomplexen werden juist verwelkomd als nieuw perspectief voor streken als de Veenkoloniën. Niet louter voor de inkomens in de landbouw, maar vooral voor de leefbaarheid en recreatieve ontwikkeling van de regio. Een visie die door het rijk werd gedeeld en uitgewerkt in de Bosvisie Noord Nederland (1991).

De set-aside regeling bood daarvoor geen mogelijkheden: hij beperkte zich tot snelgroeiend bos met een beperkt aantal boomsoorten. Blijvend bos werd pas gestimuleerd met de introductie van de SBL-regeling (Stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden) in 1993. Meer boomsoorten werden mogelijk. Doordat de EZ-regeling doorliep tot 1994 werden tot dan ook onder de SBL-regeling voornamelijk snelgroeiende soorten geplant. Onderdeel van de SBL-regeling is een kaart met gebieden die zijn uitgesloten van een bijdrage. Dat zijn gebieden met landschappelijke openheid of met weidevogels, ganzen of zwanen. De kaart is een uitkomst voor de belangrijkste conflictgebieden, zoals het Oldambt.

### Streekplan: bosontwikkelingszones

In het streekplan van 1994 heeft de provincie de beleidslijn - beperken verspreide produktieplantingen en bevorderen blijvend bos met maatschappelijke meerwaarde - verder uitgewerkt. Op de plankaart zijn bosontwikkelingszones aangegeven. Dáár wil de provincie de geconcentreerde aanleg van blijvende bossen met een meervoudige functie (bos-



bouw, recreatie, natuur) bevorderen. Gemeenten is gevraagd hieraan mee te werken door het geven van de bestemming bos.

De zones beslaan ca. 25.000 ha. Ze liggen vrijwel geheel in Oost-Groningen, vooral in de Veenkoloniën:

\* Vanwege de leefbaarheid ligt de zone zoveel mogelijk bij de belangrijkste bevolkingsconcentraties (Winschoten, Veendam, Sappemeer, Stadskanaal, Ter Apel, Delfzijl, Appingedam).

\* Vanwege de behoefte aan een samenhangende recreatief-toeristische structuur verbindt de zone trekpleisters als Nieuwe- en Oude Schans, Bourtange, klooster Ter Apel en Ennemaborg. Er is ook een verbinding met de Hondsrug in Drenthe en het Emsgebied in Duitsland.

\* Vanwege de milieutechnische voordelen van bos sluit de zone aan bij de ecologische hoofdstructuur en een waterwingebied.

\* De Dollard-inbraak en delen

van de Veenkoloniën zijn buiten de zone gehouden. Dit vanwege de optimale landbouwstructuur, de kansen voor inplaatsing van melkveehouderij en landschappelijke openheid.

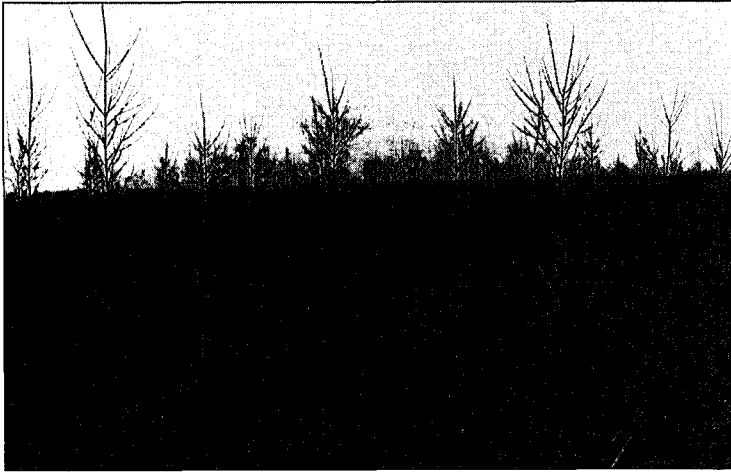
Vooralsnog zijn de mogelijkheden voor bosaanleg op landbouwgronden buiten de ontwikkelingszones en aan randen van de te behouden grootschalige open gebieden zeer beperkt. De mogelijkheden zullen onderwerp zijn van een streekplan-uitwerking in 1996. Ook de ruimte voor houtteelt (tijdelijk productiebos met de bestemming landbouw) wordt heroverwogen. Deze uitwerking zal in de plaats komen van de nota "Bos in Zicht" uit 1988.

### Samenwerkings-overeenkomst

Het aanwijzen van bosontwikkelingszones geeft op zich natuurlijk geen stimulans aan de bosuitbreiding. Dat gebeurt pas als dit gepaard gaat met "ontwikke-

lingshulp". Provincie, rijk en Face hebben de mogelijkheden daarvoor gezamenlijk verkend. In een "samenwerkingsovereenkomst inzake het bosontwikkelingsproject Oost-Groningen" hebben ze zich vastgelegd op een gemeenschappelijk doel: realisering van permanente boscomplexen met een meervoudige doelstelling in Oost-Groningen, welke door hun na te streven ruimtelijke situering een duidelijke maatschappelijke meerwaarde vertegenwoordigen. Voor landbouwers moet het financieel interessant worden om binnen de zone de overstap te maken naar bosaanleg. Ook moet procedurele en planologische ondersteuning aanwezig zijn. Dat is vertaald in de volgende acties:

\* Het oprichten door de provincie van een "Bosontwikkelingsmaatschappij Oost-Groningen" met als taak: het organiseren van een goede ruimtelijke en procedurele coördinatie van bosinitiatieven in de bosontwikkelingszone Oost-



Groningen tussen individuele landbouwers, de betrokken gemeenten en andere belanghebbenden, zoals financiers en subsidieverstrekkers,

\* Financiële ondersteuning door Face van bosaanleg in Oost-Groningen tot maximaal 1.200 ha, uitsluitend voor aanvragen van akkerbouwers via de Bosontwikkelingsmaatschappij,

\* Waar mogelijk bevorderen van de medewerking van de landinrichtingscommissie Oost-Groningen en Gronings-Drentse Veenkoloniën" aan de situering van bossen. Gebruik van de regeling "Kavelruil"

### **Stuurgroep bosontwikkeling**

Van een ontwikkelingsmaatschappij is het niet gekomen. Sommige van de betrokken maatschappelijke organisaties - de Milieufederatie, het Landbouwschap, het Bosschap en de VNG - wilden zich niet al te zeer binden. In plaats daarvan kwam er in 1995 een Stuurgroep onder voorzitterschap van de gedeputeerde.

De bovengenoemd kerntaak blijft echter dezelfde. Coördinator, tevens secretaris, is dhr. Van der Velde. Zijn activiteiten liggen op het terrein van planologie en grondruil, bosbouwtechniek, fi-

nanciën, voorlichting en de advisering voor de Face-bijdrage.

### **Planologie en grondruil**

Vrijwel altijd is voor bosaanleg aanpassing vereist van het bestemmingsplan. De coördinator kan met de gemeente vooroverleg voeren. Hij houdt de vinger aan de pols bij de afhandeling. In feite moet het voorwerk van de coördinatie zo goed zijn, dat het risico van vertraging door bezwaren in de officiële procedure minimaal wordt. De landbouwer blijft zelf verantwoordelijk voor het aanvragen van goedkeuringen e.d.

Niet alle aanvragen voor bosaanleg liggen in een bosontwikkelingszone. De coördinator probeert dan om via uitruil van gronden, al of niet via een officiële kavelruilprocedure, de aanvraag op de gewenste plek te krijgen. Daartoe worden contacten onderhouden met de dienst LBL en grondmakelaars.

### **Bosbouwtechniek**

Voor de meeste boeren is bosbouw een onbekende bedrijfstak. Bosontwerp, aanleg, beheer en exploitatie zijn nieuw. Assistentie van de coördinator bij aanloopproblemen kan bijdragen aan een positief besluit tot bosaanleg. De coördinator biedt daarbij

geen specifieke vakinhoudelijke deskundigheid aan, maar heeft wel een netwerk van deskundigen om naar te verwijzen.

Verder signaleert hij algemene knelpunten. Bijvoorbeeld de soms geringe aandacht voor zaken die op lange termijn de inkomsten bepalen, zoals groeiplaats, houtproductie en plantsoen. Bij problemen rond de beschikbaarheid van voldoende, kwalitatief goed plantsoen overlegt hij met kwekers.

### **Financiën**

De coördinator legt contacten als er financiële bijdragen van andere belanghebbenden mogelijk zijn. Bebossing is voor boeren een ingrijpende beslissing, ook financieel. Assistentie van de coördinator daarbij is echter nauwelijks nodig, omdat op financieel gebied de meeste landbouwers prima thuis zijn.

### **Voorlichting**

Op andere terreinen dan hierboven genoemd is de behoefte aan voorlichting gering. De informatievoorziening over regelingen gebeurt al door andere instanties. Hooguit geeft de coördinator voorlichting over de eisen die vanuit de omgeving - landbouw, woningbouw, natuur, openheid - worden gesteld aan de vormgeving en inrichting van het bos.

### **Face-bijdrage**

Na aanvraag van een Face-bijdrage door de landbouwer komt het bosplan langs de coördinator. Hij beoordeelt en adviseert Face over de maatschappelijke meerwaarde, planologische en bosbouwtechnische aspecten. De contracten worden rechtstreeks afgesloten tussen aanvrager en Face.

### **Projecten**

Het idee achter de bosontwikkelingszones is, dat bosaanleg altijd andere functies moet onder-

---

steunen. Bosboeren ter plekke hebben hier weinig problemen mee. Ze zijn gewend economisch interessante activiteiten aan het bedrijf te koppelen. Ter illustratie een paar voorbeelden.

### **Verdrogingsbestrijding**

Bij Wessingtange is het waterschap Dollard-Zijlvest een anti-verdrogingsproject gestart. Het gebiedseigen water wordt langer vastgehouden. Door verhoging van het waterpeil neemt de verdroging van hoger gelegen landbouwpercelen af, maar de lager gelegen percelen zijn landbouwkundig niet meer te gebruiken. Deze kunnen worden bebost. Het waterschap heeft hiervoor maximaal f 3.000 per ha over. De hoogte is afhankelijk van de gespaarde hoeveelheid water. De bebossing heeft ook een meerwaarde voor de natuur. Aan de hoger gelegen rand van het gebied zit een boer die wel wil bebossen, maar niet in aanmerking komt voor een bijdrage. In het lager gelegen deel zit een boer die niet wil bebossen, maar die wel wil verplaatsen, elders in het herinrichtingsgebied zitten boeren die wel willen bebossen, maar niet binnen de bosontwikkelingszone liggen. Door ruiling met steun van LBL kunnen de verschillende wensen worden gehonoreerd.

### **Nieuw landgoed**

In een nog open ruimte achter de bossen rond het klooster van Ter Apel grazen herten, tamme wel te verstaan. Een bosboer bouwt er momenteel zijn nieuwe huis met uitzicht op de fokkerij. Bossen en singels completeren het "nieuwe landgoed". Allerlei middelen worden ingezet, waaronder de regeling voor groen beleggen en de verkoop van percelen voor woningbouw.

### **Ecologisch-recreatieve verbindingszone**

Bij Stadskanaal liggen drie aan-

vragen van in totaal 170 ha bos. Dat past prima in het streven van de gemeente om zich te profileren als "stad in het groen". Ze sluiten aan op een boerencamping. De aanvragen liggen in een zone die in Drenthe doorloopt en Oost-Groningen op een recreatief en ecologisch aantrekkelijke manier verbindt met de Hondsrug. Aan de Drentse kant wordt een boerenbosproject van 250 ha gerealiseerd in het kader van het leefbaarheidsproject "Oostermoer".

### **Toerisme**

Tegen de Duitse grens aan ligt de vesting Bourtange. De vesting zelf is bijzonder aantrekkelijk, maar voor bezoekers die ook wat rond willen wandelen of fietsen biedt de omgeving weinig mogelijkheden. Door koppeling van voorzieningen aan 40 ha nieuw bos achter de plaatselijke camping ontstaat de gewenste recreatieve meerwaarde.

### **Stand van zaken**

#### **Aanvragen**

Gestreefd wordt naar het aanleggen van 300 à 500 ha. blijvend bos per jaar gedurende vijf jaar. In 1995 is 881 ha aangevraagd. Daarvan is vrijwel alles (836 ha.) blijvend bos. Dat is zeer opmerkelijk: enkele jaren geleden hadden vrijwel alle aanvragen betrekking op tijdelijk bos. Het aflopen van de EZ-premie voor snelgroeiend bos en de introductie van de Facepremie voor duurzaam bos missen hun uitwerking niet. Blijkbaar kijkt de landbouwer vooral naar mogelijkheden om het financiële plaatje bij aanleg rond te krijgen, dus naar het subsidieregime. Het karakter van het bos zelf is secundair. De coördinator heeft overigens wel de indruk dat landbouwers met permanent bos meer oog hebben voor de functies die bos kan hebben.

### **Uitvoering**

Van de 836 hectare blijvend bos die in 1995 is aangevraagd, is voor 134 een verzoek ingediend om te ruilen naar een geschikte lokatie. 430 hectare is in vooroverleg, dat wil zeggen dat daarvoor nog de planologische procedure moet starten. Aan deze twee categorieën zal extra aandacht worden besteed.

Van de aanvragen voor het blijvende bos zal zo'n 60 ha in het seizoen 1995/96 worden gerealiseerd. De beschikking is twee jaar geldig dus de overige 770 ha kunnen nog in het plantseizoen 96/97 tot stand komen.

Dat zo weinig aanvragen meteen in het eerste plantseizoen worden uitgevoerd heeft verschillende oorzaken. Planologische procedures kosten tijd, zeker als er bezwarenprocedures lopen, soms tot aan de Raad van State. Verder is het beëindigen van het landbouwbedrijf een ingrijpende beslissing, die tijd kost. De landbouwer moet overleggen met de accountant, de bank, een eventuele bedrijfsopvolger. Hij moet uitzoeken hoe het fiscaal zit, zowel voor het landbouwbedrijf als voor het bosbedrijf. Tenslotte is koppeling van bos met andere functies, bijvoorbeeld woningbouw, interessant, maar er praten meer mensen mee en er moet meer geregeld worden.

### **De toekomst**

De provincie Groningen heeft de wind in de rug bij het uitvoeren van het beleid voor bosuitbreiding. Door veranderingen in subsidieregelingen blijken boeren in een paar jaar hun interesse voor tijdelijk bos te hebben verloren. De aandacht kan zich nu richten op het concentreren van aanvragen voor blijvend bos in de bosontwikkelingszones. De komende jaren zal moeten blijken of de bosontwikkelingszones inderdaad hebben gewerkt als stimulans.